

El 21 de juny, Enric Condom pren possessió del càrrec de Comissari Municipal en presència del Comissari Delegat de la Generalitat a Girona, Martí Jordi Frigola i de l'alcalde en funcions, Pere Artigas Galceran.

El mes de juny i per encàrrec dels governs de la República i de la Generalitat, l'enginyer i inventor francès Albert Charbonneau Vigny dissenya un sistema de defensa marítima que consisteix en una cèl·lula fotoelèctrica que, des de Punta Montgó –on s'ha d'instal·lar el projector emissor- fins a la zona de Canyelles Grosses de Roses –on esta previst col·locar el receptor-, detecta qualsevol vaixell que travessi la línia, tot fent sonar una alarma. A final de 1938, després de la finalització de les obres d'adequació de les instal·lacions i de les pertinents proves amb resultats positius, s'havia de posar en funcionament, però el desenvolupament del conflicte bèl·lic ho va impedir. En acabar la Guerra Civil, Charbonneau serà detingut i sotmès a consell de guerra sumaríssim. Va romandre a la presó fins al 1944.

A primers d'octubre de 1938, les fàbriques d'anxova i sardina escalenques són intervingudes per l'Autoritat Militar, per tal de prioritzar el subministrament de subsistències als soldats de l'exèrcit republicà. El diari l'Autonomista ho justifica d'aquesta manera: "...La qual cosa comprenem perfectament, puix que primer que tot és que estiguin ben alimentats els nostres braus combatents, sense deixar de tenir cura, però, que els altres articles siguin repartits equitativament a la població civil, traient-los, com ara es fa complint les disposicions del Comissari d'Ordre Públic, dels dipòsits inactius dels acaparadors i especuladors".

El 15 de desembre de 1938, el Comissari Municipal intenta tornar a constituir l'ajuntament amb representants de les forces polítiques locals, però aquestes declinen. La CNT, en canvi, comunica que si les altres formacions nomenen representants, els seus seran Ramon Ribes, Antoni Puig "Tonet" i Virgili Brugnoli.

Durant la Guerra Civil 32 escalencs van perdre la vida al front: 30 al bàndol republicà i 2 al nacional.

▶▶▶ 1939

El 23 de gener, avions feixistes amb base a Mallorca bombardegen l'Escala i causen 15 morts. El poble queda desert perquè tothom fuig per refugiar-se a la muntanya. L'endemà, després de passar uns dies al mas Torre Quintaneta i al mas Guanter, procedint a la voladura dels ponts de Torroella, Ullà i Verges i aguantant les tropes franquistes que ja estaven acantonades a l'altre costat del riu Ter, a Torroella de Montgrí, les tropes de l'Exèrcit Popular Republicà comandades per Enrique Líster passen per l'Escala en retirada. Amb aquesta operació, disparant des del Montgrí, aconsegueixen frenar durant unes hores l'avenç de l'exèrcit franquista i facilitar la retirada de les últimes unitats republicanes i els milers de civils que intenten arribar a la frontera.

Entre els milers de persones que passen per l'Escala en retirada durant aquests dies del mes de gener s'hi compten diverses personalitats i intel·lectuals, com el poeta Antonio Machado, que viatja acompanyat de la seva mare i en una ambulància degut a la seva precària salut. El dia 28 de gener arribaria a Cotlliure, on moriria el 22 de febrer. La seva mare moriria al cap de tres dies.

El 8 de febrer de 1939 es produeix l'entrada de les tropes nacionals a l'Escala. En els següents dies i mesos, una quarantena d'escalencs seran detinguts, jutjats en consells de guerra sota l'acusació de rebel·lió militar i condemnats a diferents penes de presó. Emilio Fructuoso Marín serà l'únic condemnat a mort que morirà afusellat.

Per llei del general Franco es tanca l'accés al cementiri neutre i s'obre un accés directament des de l'exterior.

▶▶▶ 1969

Últim enterrament al cementiri vell.

Rafel Bruguera Batalla

